

Oponentský posudok na bakalársku prácu

Kludie Stykovej

Únos lietadla z Ruzyně v marci 1989 - motivácie, priebeh a následky úspešného pokusu o emigráciu z Československa

Predložená bakalárska práca je venovaná prípadu únosu lietadla maďarských aerolíní MALÉV, ku ktorému došlo na pražskom letisku Ruzyně dňa 29. marca 1989. Autorka si kladie za cieľ priblížiť problematiku protiprávných činov v civilnej leteckej doprave aj z legislatívneho hľadiska a poskytuje v tomto smere určitý základný prehľad (s. 15-27). Zvlášť sa venuje aj situácii v Československu. Hlavnú líniu diela predstavuje priblíženie viacerých kontextov únosu lietadla spoločnosti MALÉV (s. 28-76). Styková sa zamerala na priebeh samotného trestného činu a jeho dôsledky. V zvláštnej kapitole oboznamuje čitateľa aj s biograficky ladenými profilmi únoscov a s vyšetreniami v ČSSR a v SRN. Dôležité je tiež upozorniť, že ju viaže k jednému z únoscov aj rodinné puto.

Už po bežnom prelistovaní práce čitateľa veľmi pravdepodobne zaujme snaha autorky o interdisciplinárny prístup. Otázkou je, či je možné na takom malom priestore naplniť jej snahu a ponúknuť dostatočné množstvo základných, ale aj podrobnejších informácií z oblastí akými sú je právna veda, kriminalistika, sociálna psychológia a samozrejme dejepisectvo.

Za svoj hlavný cieľ pomenovala Styková analýzu motivácií únoscov. Jej slovami: „Práca sa opiera o kvalitatívne pramene, ktoré umožňujú zachytiť spôsob myslenia únoscov a tak definovať jednotlivé motivácie únosu lietadla na "Západ" (s. 9). Podkapitolu Fragestellung, ktorá by mala čitateľa oboznámiť s metodologickými východiskami považujem za príliš odťažitú a popisnú. Na šťastie sa však končí zaujímavou hypotézou: „že hlavnou príčinou únosu lietadla na "Západ" nebolo politické zriadenie v Československej socialistickej republike“ (s. 10), ktorú sa najmä v druhej polovici práce kolegyne snaží dokázať.

K základnej literatúre venovanej únosom lietadiel v Československu by sa hodila aj najnovšia práca Slavomíra Michálka *Za hranicou sloboda 1948-1953* vydaná v Bratislave v roku 2013 a nepochybne by sa zoznam základnej literatúry dal ešte doplniť aj o viacero diel.

Na druhej strane, veľmi oceňujem fakt, že kolegyňa sa rozhodla robiť aj primárny výskum a pracovala s rôznymi typmi historických prameňov: archiváliami, právnymi normami, dennou tlačou, spomienkami. Niektoré texty prevzaté z maďarských portálov sú skôr populárneho charakteru.

K práci mám aj niekoľko drobných pripomienok technického charakteru:

Otázka písania maďarských mien, napr.: (s. 28 ale aj inde) kapitána Jena Durucz = Jenó?; (s. 34): Gyözö/Gyöző?, Tökésiné/ Tökésiné?; (s. 71) ...

(s. 8) Ak sa opakuje citácia v poznámke pod čiarou, je ju možné skrátiť, bežne sa to robí pri názvoch archívov a fondov.

(s. 60) Väčšia pasáž o rozhovore únoscov s posádkou sa opakuje.

(s. 71) zemskom súde = okresnom súde?

Z celkového hľadiska v texte prevláda popisný štýl, či už je to napr. o dohovoroch a právnych predpisoch, na ktoré potom už len minimálne odkazuje v nasledujúcich častiach práce, alebo aj v kapitolách venovaných samotnému únosu. Citovanie zákona na s. 24-25 by mohlo ísť do prílohy, podobne ako aj iné nariadenia.

Za veľmi zaujímavú časť práce považujem kapitolu venovanú motiváciám únoscov (s. 52-61), je veľkou výskumnou otázkou aj v súčasnosti, aký vplyv majú masovokomunikačné prostriedky na správanie mládeže, pričom popularita rôznych akčných filmov, v Československu aj s príchutou zakázaného ovocia, ponúka množstvo priestoru na inovatívne úvahy. Na druhej strane, práve pri tejto kapitole mi nie je úplne jasné z akých prameňov autorka čerpá a zaujímavé by mohlo byť argumentáciu viac testovať aj na základe mediálnych a sociálne psychologických štúdií. Spomenuté diela Milana Nakonečného a Jitky Oravcovej predstavujú v tomto smere len veľmi všeobecný úvod.

Akú úlohu teda zohrala v tomto prípade absencia dobrodružstva v životoch únoscov? (s. 56) Resp. zastáva autorka názor, že život v ČSSR bol vlastne pre priemerného mládežníka nuda? Zároveň, akčné filmy v tom čase pozeralo pomerne veľa ľudí, prečo sa o podobné dobrodružstvo nepokúsilo viac občanov republiky? Diskusiu by v tomto smere posilnili napr. aj celkové štatistiky o emigrácii v danom období. Klaudia Styková došla k záveru: „... *únos lietadla mal viacero príčin. Jednou z nich bola absencia možnosti komplexného rozhodovania - slobodného rozhodovania tj. rozhodovania bez obmedzení o vývoji a priebehu života únoscov. Za druhú príčinu možno považovať prítomnosť "vynútenej autority" v živote únoscov, s ktorej nariadeniami sa nedokázali stotožniť a ktorú nedokázali akceptovať a ani*

rešpektovať. Za tú najdôležitejšiu príčinu únosu lietadla avšak možno považovať nespokojnosť únoscov s kvalitou života v Československu. “ Upozorňuje teda, že: „...hlavnou príčinou únosu lietadla na "Západ" nebol socialistický režim či politická situácia v Československej socialistickej republike, ale nespokojnosť únoscov s dôležitými otázkami ich každodenného života, ktorý ovplyvňoval práve tento režim. “ Škoda len, že svoje zaujímavé postrehy týkajúce sa súdobej populárnej kultúry nesnaží rozvíjať ďalej. Z toho dôvodu sa mnohé aj podrobnosti týkajúce sa samotného únosu niekedy zdajú trochu až samoúčelné a naopak, podrobnosti ktoré by nám pomohli interpretovať konanie jednotlivých aktérov absentujú.

Napriek zaujímavej voľbe témy, hypotézy a snahy pracovať s primárnymi prameňmi, na základe vyššie napísaných pripomienok a otázok, navrhujem prácu predostrieť k obhajobe s hodnotením veľmi dobrá (2), ktoré je možné na základe úspešnej obhajoby ešte zlepšiť.

V Prahe, 1. 2. 2015